

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC

PHẠM THỊ HỒNG HOAN

GIAO THOA THỂ LOẠI TRONG TRUYỆN NGẮN
LƯU QUANG VŨ

Chuyên ngành: Văn học Việt Nam

Mã ngành: 8220121

LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ, VĂN HÓA VÀ VĂN HỌC VIỆT NAM

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. Nguyễn Thị Bích Thu

Thái Nguyên, tháng 06/2018

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu trích dẫn đều có nguồn gốc rõ ràng. Các kết quả nghiên cứu trong luận văn đều trung thực và chưa từng được công bố ở bất kỳ công trình nào khác.

Thái Nguyên, tháng 06 năm 2018

Tác giả luận văn

Phạm Thị Hồng Hoan

LỜI CẢM ƠN

Em xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc nhất đối với PGS.TS. Nguyễn Thị Bích Thu đã tận tình hướng dẫn, chỉ bảo em trong quá trình thực hiện luận văn. Luận văn cũng là kết quả của những năm tháng học tập, tích lũy kiến thức mới dưới mái trường Đại học Thái Nguyên – Trường Đại học Khoa học, vì vậy, em xin trân trọng gửi lời cảm ơn đến các thầy, cô giáo, các nhà khoa học đã đào tạo và giúp đỡ em trong suốt thời gian qua.

Do trình độ và kiến văn còn hạn chế của người viết nên luận văn chắc chắn sẽ không tránh khỏi khiếm khuyết. Tác giả luận văn hy vọng sẽ nhận được những ý kiến nhận xét, góp ý của các nhà khoa học, các thầy cô giáo và các bạn để công trình được hoàn thiện hơn.

Xin trân trọng cảm ơn!

Thái Nguyên, tháng 06 năm 2018

Học viên

Phạm Thị Hồng Hoan

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài.....	1
2. Lịch sử vấn đề	2
2.1. <i>Những công trình, bài viết nghiên cứu về sự tương tác giữa các thể loại</i>	2
2.2. <i>Tình hình nghiên cứu, phê bình tác phẩm truyện ngắn của tác giả Lưu Quang Vũ</i>	4
3. Đối tượng và mục tiêu nghiên cứu.....	6
3.1. <i>Đối tượng nghiên cứu</i>	6
3.2. <i>Mục tiêu nghiên cứu</i>	7
4. Nhiệm vụ và phương pháp nghiên cứu	7
4.1. <i>Nhiệm vụ nghiên cứu</i>	7
4.2. <i>Phương pháp nghiên cứu</i>	7
5. Phạm vi nghiên cứu.....	8
6. Cấu trúc luận văn	8
7. Đóng góp của luận văn.....	9

NỘI DUNG

CHƯƠNG 1: VẤN ĐỀ GIAO THOA THỂ LOẠI VÀ HÀNH TRÌNH SÁNG TÁC CỦA TÁC GIẢ LƯU QUANG VŨ	10
1.1. Giới thuyết khái niệm.	10
1.1.1. <i>Hiện tượng giao thoa thể loại trong văn học</i>	10
1.1.2. <i>Sự giao thoa giữa thơ và văn xuôi</i>	14
1.2. Hành trình sáng tác Lưu Quang Vũ.....	19
1.2.1. <i>Con người và cuộc đời Lưu Quang Vũ</i>	19
1.2.2. <i>Quá trình lao động nghệ thuật của Lưu Quang Vũ</i>	22

CHƯƠNG 2. SỰ GIAO THOA GIỮA THƠ VÀ VĂN XUÔI TRONG TRUYỆN NGẮN LƯU QUANG VŨ NHÌN TỪ PHƯƠNG DIỆN NỘI DUNG	30
2.1. Từ những cảm xúc thâm đậm chất thơ	30
2.1.1. <i>Con người sống trong hoài ức và kỷ niệm</i>	31
2.1.2. <i>Con người giàu trải nghiệm và tâm trạng</i>	36
2.2. Đến cái nhìn mang khuynh cảm nhân sinh	39
2.2.1. <i>Con người tự ý thức về nghề nghiệp</i>	42
2.2.2. <i>Con người tự nhận thức, tự vấn</i>	45
2.3. Thiên nhiên đầy chất thơ	49
CHƯƠNG 3. SỰ GIAO THOA GIỮA THƠ VÀ VĂN XUÔI TRONG TRUYỆN NGẮN LƯU QUANG VŨ NHÌN TỪ NGHỆ THUẬT BIỂU HIỆN.	56
3.1. Nghệ thuật xây dựng cốt truyện	56
3.1.1. <i>Tính chất phi cốt truyện hóa</i>	56
3.1.2. <i>Tạo dựng tình huống truyện</i>	63
3.2. Nghệ thuật khắc họa tâm lý nhân vật	66
3.2.1. <i>Những khắc khoải nội tâm</i>	66
3.2.2. <i>Những dằn vặt, tự vấn</i>	68
3.3. Giọng điệu	71
3.3.1. <i>Giọng trữ tình da diết</i>	72
3.3.2. <i>Giọng trần trở, suy tư</i>	74
3.4. Ngôn ngữ	76
3.4.1. <i>Ngôn ngữ đậm chất thơ</i>	77
3.4.2. <i>Ngôn ngữ đời thường dung dị</i>	80
KẾT LUẬN	87
TÀI LIỆU THAM KHẢO	89

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Lưu Quang Vũ là một tác giả tiêu biểu của nền văn học Việt Nam hiện đại với những đóng góp ở nhiều thể loại như: kịch, thơ, truyện ngắn và tiểu luận phê bình. Ông là một hiện tượng văn học độc đáo được giới nghiên cứu, phê bình đi sâu khám phá, khai thác. Nhưng có lẽ từ trước đến nay các công trình nghiên cứu thường tập trung nhiều hơn cả vào các tác phẩm kịch và thơ của Lưu Quang Vũ còn mảng truyện ngắn của ông lại ít được tập trung nghiên cứu. Chính vì vậy, khi nghiên cứu về cuộc đời và sự nghiệp của Lưu Quang Vũ, chúng tôi muốn khảo sát và tìm hiểu các sáng tác truyện ngắn của ông sao cho tài năng nghệ thuật, chân dung sáng tạo của ông sẽ được nhìn nhận đầy đủ và hoàn thiện hơn. Đồng thời, chúng tôi cũng mong muốn đưa các sáng tác truyện ngắn của ông đến gần hơn với bạn đọc, góp phần khẳng định vị trí và đóng góp của Lưu Quang Vũ với thể loại truyện ngắn nói riêng và với nền văn học nước nhà nói chung.

Thực tế hiện nay, các nghiên cứu về truyện ngắn của Lưu Quang Vũ còn khiêm tốn nhưng nó cũng đã ít nhiều tạo sự chú ý với bạn đọc yêu mến sáng tác của ông lâu nay. Dõi theo hành trình sáng tác của Lưu Quang Vũ, không phải ngẫu nhiên nhà văn Lê Minh Khuê ghi nhận: *“Có thể nói rằng bước đầu là thơ, sau đó là truyện ngắn, Vũ đã đứng như một tác giả có bút pháp riêng, khó trộn lẫn”* [16; tr.295]. Đặc biệt hơn với truyện ngắn Lưu Quang Vũ, chúng tôi nhận thấy trong đó có sự giao thoa thể loại, nhòe mờ lẫn ranh thể loại ở sự hòa quyện giữa tự sự và trữ tình, văn xuôi và thơ. Vấn đề giao thoa thể loại cũng đã và đang được giới nghiên cứu và giảng dạy văn học quan tâm trong những năm gần đây. Nhìn nhận truyện ngắn Lưu Quang Vũ từ sự giao thoa thể loại là một hướng nghiên cứu có triển vọng, giúp chúng tôi tìm hiểu và khám phá nét đặc thù trong văn xuôi Lưu Quang Vũ.

Chính vì những lý do trên, chúng tôi mạnh dạn chọn đề tài: *Giao thoa thể loại trong truyện ngắn Lưu Quang Vũ* với mong muốn được tìm hiểu sâu hơn những giá trị về nội dung và nghệ thuật thể hiện sự giao thoa trong truyện ngắn của ông đồng thời góp một phần nhỏ bé vào việc khẳng định tài năng và nét độc đáo của truyện ngắn Lưu Quang Vũ. Ngoài ra, kết quả của luận văn sẽ góp thêm lời khẳng định tài năng nghệ thuật của một nghệ sĩ đa tài, kết tinh trong mình những phẩm chất nghệ thuật cao quý.

2. Lịch sử vấn đề

2.1. Những công trình, bài viết nghiên cứu về sự tương tác giữa các thể loại văn học.

Thể loại truyện ngắn đã được rất nhiều nhà nghiên cứu đề cập như:

Nguyễn Hoàn Khung, Bùi Hiền, Nguyễn Đăng Mạnh, Nguyễn Đức Nam với công trình *Truyện ngắn Việt Nam 1930-1945*, Nxb Giáo dục, 2008.

Bùi Việt Thắng với công trình *Bình luận truyện ngắn*, Nxb Văn học, 1999 và *Truyện ngắn những vấn đề lý thuyết và thực tiễn thể loại*, Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội, 2000.

Đề tài cấp bộ *Sự tương tác của các thể loại trong văn học Việt Nam từ đầu thế kỉ XX đến năm 1945* do TS. Tôn Thất Dụng chủ nhiệm đề tài. Đây được coi là công trình đầu tiên phác họa diện mạo và đặc điểm văn học trong một giai đoạn từ hướng nhìn tương tác thể loại. Bên cạnh đó cũng có rất nhiều các nghiên cứu về vấn đề lý luận thể loại như : *Năm bài giảng về thể loại*, Hoàng Ngọc Hiến, Nxb giáo dục, 1999 ; *Lý luận văn học*, Hà Minh Đức, Nxb giáo dục, 2003 ;...

Trong công trình *Lý luận văn học* do Phương Lựu chủ biên, Nxb giáo dục, Hà Nội, 1997 đã có một chương do Trần Đình Sử phụ trách với nhan đề *Thể loại của tác phẩm văn học* đã đề cập đến khái niệm thể loại cũng như sự

phân loại văn học, cho thấy thể loại vừa có những yếu tố ổn định, truyền thống ; lại vừa có các yếu tố vận động, đổi mới do sự phát triển văn học và tài năng sáng tạo của nhà văn. Từ đặc trưng đó, ngay trong việc nghiên cứu thể loại, Trần Đình Sử cũng đưa ra những đóng góp quan trọng trong quá trình nghiên cứu: Muốn nhận thức đặc điểm của một thể loại có giá trị, người ta vừa phải có tri thức về các quy luật lặp lại của các thể loại, lại vừa biết nhận ra tính độc đáo trong sự vận dụng sáng tạo thể loại của tác giả. Đây chính là tiền đề quan trọng trong quá trình nghiên cứu vấn đề sự giao thoa thể loại văn học. Đã từng dịch rất nhiều truyện ngắn trên thế giới sang Tiếng Việt và nghiên cứu truyện ngắn, GS.TS Lê Huy Bắc đã tìm hiểu rất công phu và cung cấp cho người đọc rất nhiều tri thức truyện ngắn: về khái niệm, về lịch sử phát triển thể loại, về truyện ngắn các khu vực và tác giả tiêu biểu của các khu vực ấy thông qua *Truyện ngắn lí luận tác giả và tác phẩm tập*, Tập 1, Tập 2 của Nhà xuất bản Giáo dục, năm 2004. Trong bài viết: *Đặc điểm của truyện ngắn hiện đại*, tác giả Lê Huy Bắc đã nêu ra trong những đặc điểm của truyện ngắn hiện đại có đến hai đặc điểm thể hiện sự thâm nhập của các thể loại vào truyện ngắn: Truyện ngắn hiện đại gần với thơ và truyện ngắn hiện đại gần với kịch. Luôn luôn tồn tại bên cạnh tiểu thuyết và rất khó khu biệt rạch ròi về ranh giới thể loại với tiểu thuyết, đó chính là truyện ngắn.

Hay ta có thể kể đến một công trình rất quan trọng nghiên cứu về sự tương tác thể loại với 90 bài viết đó là kỷ yếu hội thảo quốc tế “ Những lần ranh văn học” do Trường Đại học Sư phạm Thành phố Hồ Chí Minh tổ chức. Qua công trình này, vấn đề tương tác thể loại trong văn học đã được đề cập đến và đặt ra nhiều vấn đề cần giải đáp trong giới nghiên cứu văn học.

Ta có thể thấy, hầu hết các công trình đều tập trung đi sâu phân tích khái niệm, chức năng thể loại, cũng như những đặc trưng của truyện ngắn

hiện đại. Tuy nhiên vấn đề giao thoa các thể loại trong một tác phẩm hay một chuỗi các tác phẩm truyện ngắn của một tác giả cụ thể thì còn thưa vắng.

2.2. Tình hình nghiên cứu, phê bình truyện ngắn của tác giả Lưu Quang Vũ

Trong công cuộc hiện đại hóa văn học nửa đầu thế kỷ XX, không thể không kể đến đóng góp của loại hình văn xuôi trữ tình, được khơi nguồn từ Thạch Lam, Xuân Diệu, Thanh Tịnh, Hồ Dzếnh, Đỗ Tốn... Khác với loại hình văn xuôi trào phúng, tả thực, văn xuôi trữ tình là một loại hình phức hợp. Nó thu hút, dung nạp những tố chất, những thể loại khác nhau tạo thành tính lưỡng phân, khó khu biệt rạch ròi. Có thể nói nó được manh nha từ những tiền đề gợi ý của phương thức trữ tình. Đây là hình thức thơ trong văn xuôi bởi có sự xâm thực khá mạnh của các yếu tố thơ vào văn xuôi, khiến văn xuôi tự sự trở thành những áng thơ văn xuôi đầy ám gợi và quyến rũ. Tính lưỡng phân ở cấp độ đồng đẳng giữa thơ và văn xuôi cũng như sự đan xen giữa yếu tố thực và lãng mạn, giữa tính tự sự và trữ tình đã dệt nên đặc trưng thẩm mỹ riêng biệt, khó lẫn cho loại hình này.

Lưu Quang Vũ là một trong những cây bút tiêu biểu của nền văn học Việt Nam hiện đại mang phong cách trữ tình khá tiêu biểu ở thập niên 70, 80 của thế kỷ trước. Với tài năng và tâm huyết của một nghệ sĩ, ông đã say mê lao động nghệ thuật và gặt hái được rất nhiều thành công trong sự nghiệp sáng tác của mình. Các tác phẩm của ông khi xuất hiện đã trở thành một hiện tượng và là mối quan tâm của nhiều nhà nghiên cứu. Đa phần các bài viết, nghiên cứu, đánh giá đều tập trung xoay quanh các tác phẩm kịch, thơ của tác giả Lưu Quang Vũ mà đôi khi mảng truyện ngắn của ông lại ít được nhắc tới. Đa số các tác phẩm truyện ngắn được biết đến thông qua hoạt động sưu tầm: *15 truyện ngắn của Lưu Quang Vũ*, Lưu Quang Hiệp sưu tầm, thực hiện, Nxb Hội nhà văn, 1994 ; *Lưu Quang Vũ thơ và truyện ngắn*, Lưu Khánh Thơ biên

soạn, Nxb Hội Nhà văn; tập truyện ngắn *Mùa hè đang đến*, Nxb Tác phẩm mới, 1983.

Nhà văn Lê Minh Khuê đã tỏ ra đồng cảm với tác giả Lưu Quang Vũ khi nhận ra: “ *buồn, khát vọng, đau đớn ...đó cũng là Vũ của những năm 70. anh cố gắng biểu hiện những trạng thái tình cảm này trong các truyện ngắn mà anh đã viết, vì thế dù không gây được những cơn sóng dữ dội như kịch, truyện ngắn của Vũ thấm đậm những hồi ức, những xao động của một đời người. Truyện ngắn Vũ có những nhân vật nhân hậu như chính tác giả của nó, con người của những năm tháng sôi động.*” [19; tr.297]. Khi đọc truyện ngắn *Anh Thành* của Lưu Quang Vũ, nhà văn Nguyễn Minh Châu đã tiên đoán: “*Tôi nghĩ rằng anh Lưu Quang Vũ hiện giờ chỉ “cập bờ” sơ sơ với văn xuôi mà thôi (thế mà anh đã có mấy tập truyện ngắn đã in). Nếu một lúc nào đó, ví như cái Anh Thành, anh bỏ kịch và thơ, đi hẳn vào văn xuôi, chắc anh vẫn giữ cái ngòi bút chùng mực dung dị, và những truyện ngắn của anh chắc chắn sẽ có sức nặng nhiều hơn và giới văn xuôi lại như giới kịch bây giờ, cứ ngó ra mà nhìn anh tung hoành...*” (Phụ trương Văn nghệ, số 2, năm 1987). Nhà nghiên cứu Phong Lê trong bài viết *Văn xuôi Lưu Quang Vũ- cầu nối giữa thơ và kịch* đã ghi nhận: “ *Đứng vào thời điểm cuối bảy mươi, đầu tám mươi mà nhìn lại, khi hào quang chiến thắng và niềm hào hứng về tương lai dân tộc có phần nhạt đi trước các khó khăn và thử thách của đời sống, truyện của Vũ vừa mang nét giao thoa của hai âm điệu, vừa đang nhích dần về phía tiền trạm của một giai đoạn mới. Một “Mùa hè đang đến”. Ở Vũ, và ở nền văn xuôi mà Vũ có góp phần.*” [28]. Trong bài viết *Lưu Quang Vũ qua hai tập truyện ngắn*, nhà nghiên cứu Lê Dục Tú nhận ra : “ *Là người làm thơ, Lưu Quang Vũ đã phát huy thế mạnh của chất thơ trong văn xuôi (Trước thềm lục địa, Hoa xuyên chi, Thị trấn ven sông...)* Kỷ niệm của quá khứ, của tuổi trẻ dường như trở nên “*thơ*” hơn và “*sâu*” hơn bởi những đoạn trữ tình ngoại đề nên thơ và giàu chất triết lý.” [19; tr 245]